

Raport științific pe anul 2021

Titlul proiectului: *Politică de stat și destine personale. Recrutare și lăsare la vatră în provinciile daco-moesice (acronim RecRet) (State policy and individual destinies. Recruitment and retirement in daco-moesian provinces)*

Numărul contractului: 173/2021

Codul proiectului: 0383

Website: <http://history.uaic.ro/research/rivsoc/>

Director de proiect: Prof.dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași)

I. Gradul de realizare a obiectivelor proiectului

În perioada aferentă raportării actuale (2021), obiectivele proiectului au fost îndeplinite **integral**.

Obiectivele au fost:

- 1) Analiza detaliată a stadiului cercetării privind recrutarea, mobilitatea și lăsarea la vatră a soldaților.
- 2) Analiza izvoarelor literare privitoare la principalele obiective ale proiectului.
- 3) Analiza izvoarelor epigrafice referitoare la recrutare și lăsare la vatră în Moesia Superior

Primul obiectiv a presupus o analiză detaliată a istoriografiei problematicei proiectului, pornind de la studiile de pionierat ale lui C. Cichorius și E. Ritterling privind unitățile auxiliare și legiunile și terminând cu cartea lui Ian Haynes privind istoria și mai ales recrutarea și lăsarea la vatră a soldaților din *auxilia*. Cercetarea din ultimii ani a fost considerabil îmbogățită de noile izvoare, mai ales diplomele militare, cu date importante de recrutare sau de lăsare la vatră care pot fi puse în conexiune cu evenimente istorice. La astfel de date au făcut apel în comunicări

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Iulia Dumitrache, Ana Honcu, Ioan C. Opriș și Florian Matei-Popescu, lucruri concretizate și în studiile publicate (v. diseminarea rezultatelor). Al doilea obiectiv a presupus analiza izvoarelor literare privind aceste fenomene și ele au fost analizate de M. Alexianu și R. Curcă, urmând ca studii referitoare la temă să fie publicate în cursul anului viitor. R. Curcă a realizat câteva considerații preliminare în studiul publicat în acest an (v. diseminarea rezultatelor). Al treilea obiectiv a constat în analiza izvoarelor epigrafice privind recrutarea și lăsarea la vatră în Moesia Superior. Dincolo de concluziile la care a ajuns F. Matei-Popescu pentru *auxilia*, Ana Honcu a avut misiunea să se ocupe de veterani, realizând două comunicări ce urmează a vedea lumina tiparului (v. diseminarea rezultatelor). Activitatea de anul acesta a presupus și realizarea unor demersuri comparative (fenomene lingvistice în epoca romană timpurie și târzie comunicări Roxana-Gabriela Curcă, analiza unor fenomene similare în alte provincii – articole Casian Gămănuț, Ioan Carol Opriș, Iulia Dumitrache, Ana Honcu, Rada Varga și Annámăria Izabella Pázsint, analiza unor fenomene în care sunt implicați militarii activi sau veteranii – articole Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba și Marius Alexianu, Rada Varga și Annámăria Izabella Pázsint, comunicări Florian Matei-Popescu și Ioan Piso). **Rezultatele** prevăzute au vizat publicarea a 6 articole sau capitole de carte, având în vedere că de la contractare și până la publicarea materialului poate trece o perioadă de timp. Aceste rezultate au fost **larg depășite (a se vedea lista completă a diseminării rezultatelor)**. A fost publicată **o carte la o editură internațională de prestigiu** (*Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, editat de doi dintre membrii proiectului, Lucrețiu Bîrliba și Iulia Dumitrache), **un articol Web of Science, patru articole în reviste cotate ERIH + (dintre care unul în străinătate), 15 capitole de cărți (dintre care 14 apărute în străinătate la edituri de prestigiu – Archaeopress Oxford, Holzhausen Viena, BAR Publishing Oxford și Harrassowitz Wiesbaden) și 19 participări la conferințe (dintre care 9 internaționale - a se vedea diseminarea rezultatelor)**. Totodată, în cadrul proiectului a fost organizată la Roma a III-a ediție a Simpozionului internațional *La romanità orientale e Italia dall'Antichità fino al XX secolo*, în colaborare cu Accademia di Romania (Roma) și Universitățile din București și Cluj-Napoca. rezultatelor). Toate aceste manifestări științifice și publicații au contribuit din plin la **vizibilitatea internațională a**

proiectului. La sfârșitul anului, putem afirma că **toate aceste rezultate au fost livrate.**

II. Diseminarea rezultatelor

a. Cărți

1. L. Mihailescu-Bîrliba, I. Dumitrache, *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, ISBN 978-3-447-11687-9.

b. Articole publicate în reviste Web of Science-Emerging Sources

1. Ioan Carol Opreș, An anonymous statio of Classis Flavia Moesica and later Flaviana. All we know for now about Roman Rasova (Constanta county, Romania), *Journal of Ancient History and Archaeology* 8, 2, 47-64.

c. Articole publicate în reviste cotate BDI

1. L. Mihailescu-Bîrliba, The Bessi at Mihai Bravu: An Overview, *Studia Academica Sumenensia (ERIH +)* 7, 2020 (2021), 159-171.

2. I. C. Opreș, News of Classis Flavia Moesica in Rasova. Reexamining the tile stamps of the fleet on the Lower Danube limes, Pontica (ERIH +) 53, 2020 (2021), 393-406.

3. Casian Gămănuț, A Dacian Soldier from Mauretania Caesarensis. The case of Decineus and his frater, *Studia Antiqua et Archaeologica* 27/1, 191-198 (ERIH+).

4. L. Mihailescu-Bîrliba, Les militaires provenant du milieu rural de la Mésie Inférieure dont l'origine est certaine: les cas des cohortes prétoriennes, *Studia Antiqua et Archaeologica* 27/1, 465-475 (ERIH+).

c. Capitole de cărți

1. L. Mihailescu-Bîrliba, *Quelques remarques sur la population de Topolog et de Mihai Bravu (nord de la Mésie Inférieure)*, in G. R. Tsetschladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.), *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of*

the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC-5th century AD): 20 Years On (1997-2017). Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanța – 18-22 September 2017), Archaeopress, Oxford, 258-266.

2. L. Mihailescu-Bîrlița, A. Ibba, *Vicus Bad[---]: la contribution de l'épigraphie à la reconstruction du tissu socio-culturel d'un village de la Mésie Inférieure (Ier-IIIe siècle ap. J.-C)*, in F. Mitthof, C. Cenati, L. Zerbini (eds.), *Ad ripam fluminis Danuvi. Papers of the 3rd International Conference on Roman Danubian Provinces, Vienna, 11th-14th November 2015*, Holzhausen Verlag, Viena 2021, 15-38.

3. L. Mihailescu-Bîrlița, *Les bénéficiaires des gouverneurs et les stations douanières en Mésie Inférieure*, in L. Mihailescu-Bîrlița, I. Dumitrache (eds.), *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 35-50.

4. L. Mihailescu-Bîrlița, M. Alexianu, *Salt exploitation and Roman army in Dacia: the Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area*, in L. Mihailescu-Bîrlița, I. Dumitrache (eds.), *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 119-124.

5. Iulia Dumitrache, *The Halieutic circuit in Scythia Minor: state of art and further approaches*, in L. Mihailescu-Bîrlița, I. Dumitrache (eds.), *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 69-78.

6. Ana Odochiciuc (Honcu), *Donations dans la province de Mésie Inférieure: Summae honorariae et pollicitationes ob honorem*, in L. Mihailescu-Bîrlița, I. Dumitrache (eds.), *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 95-100.

7. Roxana-Gabriela Curcă, *Des utilisations du sel chez Caton, De agricultura*, in L. Mihailescu-Bîrlița, I. Dumitrache (eds.), *Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 221-226.

8. Rada Varga, Annamária-Izabella Pázsint, *Prosopographical notes on the conductores publici portorii Illyrici*, in L. Mihailescu-Bîrlița, I. Dumitrache (eds.),

Persevera lucere. Studia in memoriam Octaviani Bounegru, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 101-117.

9. Rada Varga, Annamária-Izabella Pázsint, *Labour Migration in the Roman World: The Case of Craftsmen*, in V. Cojocar, A.-I. Pázsint (eds.), *Migration and Identity in Eurasia: from ancient times to Middle Ages*, Editura Mega, Cluj-Napoca 2021, 115-138.

10. L. Mihailescu-Bîrlița, *La démographie des militaires provenant du milieu rural de la Mésie Inférieure*, in K. Balbuza, M. Duch, Z. Kaczmarek, K. Królczyk (eds.), *Antiquitas aeterna. Classical Studies Dedicated to Leszek Mrozewicz on His 70th Birthday*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2021, 221-230.

11. I. Piso, *Colonia Dacica Sarmizegetusa, die erste römische Stadt nördlich der Donau*, in K. Matijević, R. Wiegels (eds.), *Kultureller Transfer und religiöse Landschaften. Zur Begegnung zwischen Imperium und Barbaricum in der römischen Kaiserzeit*, Göttingen 2021, 213-254. - ISBN - 9783110716443.

12. Laurent Bricault, Dan Deac, **I. Piso**, *Les cultes isiaques à Sarmizegetusa*, in S. Cristean, C. Timoc, E. C. de Sena (eds.), *Africa, Egypt and the Danubian Provinces of the Roman Empire. Population, Military and Religious Interconnections*, BAR Publishing, Oxford, 45-66.

13. L. Mihailescu-Bîrlița, *Militaires de Mésie Inférieure dans les Maurétanies*, in S. Cristean, C. Timoc, E. C. de Sena (eds.), *Africa, Egypt and the Danubian Provinces of the Roman Empire. Population, Military and Religious Interconnections*, BAR Publishing, Oxford, 17-19.

14. A. Honcu, *Constructions de Chersonèse aux Ier-IIIe siècles après JC. Étude épigraphique*, in V. Lebedinskij (ed.), *Istoričeskie, kul'turnye, mežnacional'nye, religioznyje i političeskie svjazi Kryma so Sredizemnomorskije regionam i stranami vostoka*, Moscova 2021, 15-18, ISBN 978-5-907384-40-8.

15. A. Honcu, A. Solcà, *Les dieux originaires d'Anatolie en Mer Noire: petite étude de leurs influences culturelles*, in V. Lebedinskij (ed.), *Istoričeskie, kul'turnye,*

mežnacional'nye, religioznyye i političeskie svjazi Kryma so Sredizemnomorskije regionam i stranami vostoka, Moscova 2021, 18-21, ISBN 978-5-907384-40-8.

d. Conferință co-organizată în cadrul proiectului

La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo, Roma, 18-19.10.2021
(<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

e. Lucrări prezentate la manifestări științifice naționale și internaționale

1. Lucrețiu Bîrliba, *Tracii la Mihai Bravu (Moesia Inferior), Biografie-prosopografie-genealogie. Discuții de metodologie și studii de caz din Antichitate și până în prezent*, Iași, 13.04.2021 (<http://history.uaic.ro/wp-content/uploads/2021/04/program-prosopografie-13apr2021n.pdf>)

2. Annamária-Izabella Pázsint, *Prosopographia Ponti Euxini: Rezultate preliminare, Biografie-prosopografie-genealogie. Discuții de metodologie și studii de caz din Antichitate și până în prezent*, Iași, 13.04.2021 (<http://history.uaic.ro/wp-content/uploads/2021/04/program-prosopografie-13apr2021n.pdf>)

3. Ioan Piso, *Fasti provinciae Daciae. Elita imperiului în Dacia, Biografie-prosopografie-genealogie. Discuții de metodologie și studii de caz din Antichitate și până în prezent*, Iași, 13.04.2021 (<http://history.uaic.ro/wp-content/uploads/2021/04/program-prosopografie-13apr2021n.pdf>)

4. Rada Varga, *Vase cu grafitti descoperite în castrul alei I Batavorum milliaria, Biografie-prosopografie-genealogie. Discuții de metodologie și studii de caz din Antichitate și până în prezent*, Iași, 13.04.2021 (<http://history.uaic.ro/wp-content/uploads/2021/04/program-prosopografie-13apr2021n.pdf>)

5. Iulia Dumitrache, *Elitele locale la Apulum. Veteranii, Biografie-prosopografie-genealogie. Discuții de metodologie și studii de caz din Antichitate și până în prezent*, Iași, 13.04.2021 (<http://history.uaic.ro/wp-content/uploads/2021/04/program-prosopografie-13apr2021n.pdf>)

6. Roxana-Gabriela Curcă, Câteva considerații privind epigrafia Dobrogei romane târzii, *Biografie-prosopografie-genealogie. Discuții de metodologie și studii de caz din Antichitate și până în prezent*, Iași, 13.04.2021 (<http://history.uaic.ro/wp-content/uploads/2021/04/program-prosopografie-13apr2021n.pdf>)

7. Ștefan Honcu, **Ana Honcu**, *Despre morile de mână descoperite în provincia Scythia Minor. Studiu de caz - Argamum. sector Poarta Mică. Arheologie Interdisciplinară. Metode, studii, rezultate*, 14-17 august, Orheiul Vechi, Republica Moldova
(http://jaais.eu/wpcontent/uploads/2021/11/2021_BioArh_14_17_august.pdf)

8. Iulia Dumitrache, Consumul de garum în provinciile dunărene, *Materialitate și aculturație în provinciile romane*, Cluj-Napoca, 1.09.2021 (http://hiphi.ubbcluj.ro/Public/File/evenimente/2021/Program_Conf_Studiiromane.pdf)

9. Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Onomastică și prosopografie într-un proiect deja anunțat: Militari originari din mediul rural al Moesiei Inferior în armata romană, *Materialitate și aculturație în provinciile romane*, Cluj-Napoca, 1.09.2021 (http://hiphi.ubbcluj.ro/Public/File/evenimente/2021/Program_Conf_Studiiromane.pdf)

10. Ana Honcu, Recrutați local și totuși departe de casa: două cazuri din armata Moesiei Superior, *Materialitate și aculturație în provinciile romane*, Cluj-Napoca, 1.09.2021
(http://hiphi.ubbcluj.ro/Public/File/evenimente/2021/Program_Conf_Studiiromane.pdf)

11. **Ioan Piso**, Ovidiu Țentea, Inscricțiunile din noul templu palmyrean din Sarmizegetusa, *Materialitate și aculturație în provinciile romane*, Cluj-Napoca, 1.09.2021

12. Lucrețiu Bîrliba, Les Thraces dans les flottes prétoriennees au Ier siècle ap. J.-C., *La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo*, Roma, 18-19.10.2021 (<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

13. Ana Honcu, Vétérans d'origine italienne dans la province de Mésie Supérieure, *La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo*, Roma, 18-19.10.2021 (<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

14. Rada Varga, Ethnic identity and group belonging: the case of the Batavians of Roman Dacia, *La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo*, Roma, 18-19.10.2021 (<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

15. Roxana-Gabriela Curcă, Language of inscriptions in Scythia Minor (5th-6th centuries AD), *La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo*, Roma, 18-19.10.2021 (<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

16. Ioan-Carol Opreș, Considerations on Classis Flavia Moesica. New data and an overall assessment of the issue, *La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo*, Roma, 18-19.10.2021 (<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

17. Florian Matei-Popescu, Army and Urbanization in the Lower Danube Area, *La romanita orientale e Italia dall'antichita fino al XX secolo*, Roma, 18-19.10.2021 (<https://www.icr.ro/roma/romanitatea-orientala-si-italia-din-antichitate-pana-in-secolul-al-xx-lea>)

18. Iulia Dumitrache, Colonization and Veterans Settlement in the Roman Province of Moesia Inferior, *EAA Annual Meeting*, Kiel, 6-11.09.2021 (file:///C:/Users/Luc/Downloads/2021_programme%20book_30%20August.pdf)

19. Roxana-Gabriela Curcă, Intitulatio imperială în epigrafele din Scythia Minor (sec. V-VI), School of Advanced Studies, Colloquia Classica et Medioevalia Iassiensia I, Ideal Rulership - Ideal Rulers, November, 5th_7th, 2021, Iași.

f. Stagii de documentare la instituții din străinătate cu tema grantului

Lucrețiu Bîrliba, Universitatea din Trier (Germania), mai-iunie, octombrie, noiembrie 2021.

Ana Honcu, Université Paris I, septembrie-octombrie 2021.

g. Pagina web a proiectului

<http://history.uaic.ro/research/rivsoc/>

III. Implicarea în proiect a membrilor echipei

1. Directorul de proiect

Prof. dr. Lucrețiu Bîrliba (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a fost implicat în obiectivele anului 2021. A participat activ realizarea stadiului cercetării privind recutarea și lăsarea la vatră în lumea romană și a realizat abordări contrastive privind anumite exemple din Moesia Inferior. Prof. Lucrețiu Bîrliba a organizat, chiar în condiții de pandemie, o conferință internațională în format hibrid la Roma (v. diseminarea rezultatelor). Domnia sa a editat o carte împreună cu Iulia Dumitrache și a publicat 5 articole în reviste și volume ale conferințelor (toate internaționale).

2. Membrii echipei

Prof. dr. Ioan Piso (Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca) a participat la proiect prin analiza inscripțiilor privind lăsarea la vatră în Dacia și Moesia Inferior și are în pregătire un articol cu privire la acest subiect; articolul va apărea într-un volum colectiv al proiectului, într-o limbă de circulație internațională.

Conf. dr. Marius Alexianu (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a analizat sursele literare recutarea și lăsarea la vatră, coroborând informații din autori antici din secolele I-II p. Chr. Are în pregătire un articol cu privire la acest subiect; articolul va apărea într-un volum colectiv al proiectului, într-o limbă de circulație internațională. A avut un articol în colaborare cu prof. L. Bîrliba într-un volum colectiv apărut la o prestigioasă editură internațională.

Conf. dr. Ioan-Carol Oprea a analizat surse epigrafice privind recutarea în flotele romane, publicând și două articole (unul într-o revistă Web of Science și unul într-o revistă ERIH+) pe această temă.

Conf. dr. Roxana-Gabriela Curcă (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a analizat fenomene lingvistice privind armata romană în Moesia Inferior, în special *code-switching*-ul. Are în pregătire un articol cu privire la acest subiect; articolul va apărea într-un colectiv al proiectului, într-o limbă de circulație internațională. De asemenea, pregătește un articol privitor la interferențele lingvistice în armata din Moesia Inferior. A fost co-organizator al School of Advanced Studies, Colloquia Classica et Medioevalia Iassiensia I, Ideal Rulership - Ideal Rulers, November, 5th_7th, 2021, Iași.

CS II dr. Florian Matei-Popescu (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București) a finalizat în primul rând recrutarea și lăsarea la vatră în Moesia Superior și a participat la analiza surselor epigrafice privind tema proiectului în cele două Moesii. A susținut o comunicare cu privire la rolul armatei în urbanizarea provinciilor dunărene, având în pregătire un articol cu privire la acest subiect; articolul va apărea într-un colectiv al proiectului, într-o limbă de circulație internațională.

CS III dr. Iulia Dumitrache (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) a analizat impactul economic al veteranilor în Moesia Inferior, susținând o comunicare la o conferință internațională. A co-editat împreună cu directorul de proiect un volum apărut la o prestigioasă editură internațională, volum în care a și publicat un articol. și a efectuat analize comparative cu provinciile renane. Are în pregătire un articol cu privire la acest subiect; articolul va apărea în primul volum colectiv al proiectului, într-o limbă de circulație internațională și un articol cu o abordare contrastivă cu provinciile renane într-un volum colectiv internațional.

CS III dr. Rada Varga (Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca) a analizat raporturile economice ale soldaților și veteranilor în Dacia și cele două Moesii, având împreună cu A.-I. Pázsint două articole publicate pe tema proiectului.

CS III dr. Annamaria-Izabella Pázsint (Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca) a colaborat cu R. Varga pe atema amintită mai sus, punlicând împreună două artciole, din care unul într-un volum apărut la o prestigioasă editură internațională.

As. cerc. dr. Ana Honcu (Odochiciuc) (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) s-a ocupat de prezența și implicarea veteranelor în viața provincială a Moesiei Superior, prezentând două comunicări în acest sens, comunicări care vor face obiectivul unor articole viitoare. Ea s-a ocupat și de rolul militarilor și veteranilor în fenomenul edilitar din Dacia, publicând un articol apărut la o prestigioasă editură internațională.

As. cerc. Casian Gămănuț (Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași) s-a ocupat de abordarea contrastivă a recrutării în alte provincii și a publicat un articol pe această temă într-o revistă ERIH +.